

Päivi
Lipponen
Toivon että
tapaamme

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Copyright © Päivi Lipponen ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2022

ISBN 978-951-1-42026-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2022

– Äitii, äitii, Sofia parkui ja haroi käsiään oven suuntaan.

Huldan luiseva ote kiristyi tytön ranteen ympärillä. Se koski. Lapsi riuhtoi kättään, ponnisti laihan vartalonsa kaarelle, puski päätään ja sätki jaloillaan. Huldan tiukka ote piti, ei antanut periksi.

– Oles hiljaa, äitis tulee takaisin, rauhoitu lapsi parka, Hulda tyynnytteli ja painoi lasta mukkeita rintojaan vasten upottaen tämän raivon omaan vartalonsa.

Kyyneleet valuiivat Sofian poskilta leualle ja tipahtivat mekon rintamukselle jättäen märkiä laikkuja. Porstuassa äiti kietoi villahuiviaan päänsä yli ja painoi kädellään ovenkahvaa. Ovi narahti, kylmä viima pöllähti tupaan kylmentäen kyyneleet lapsen poskille. Äiti vilkaisi vielä hätäisesti olkansa yli kuin pahantekijä, pää painui hartioiden väliin, selkä köyristyi ja hän luikahti kynnyksen yli. Oven kolahdus kertoi, että äiti oli lähtenyt. Huone oli tyhjä maamon katseesta, kosketuksesta ja sylistä.

Sofia oli yksin, jätetty.

– Ota minut mukaan, Sofia anoi, mutta parahdus kilpistyi suljettuun oveen.

Lapsi lysähti lattialle. Kiukku, hätä ja oma tahto olivat poissa.

Räkä tukki nenän. Sofia nikotteli, nielaisi suuhun valuneen liman.

Vieressä istui pääläelta kaljuuntunut mies, joka hipelöi myssyään. Mies roikotti alaleukaansa holtittomasti ja kuola valui norona vasemmasta suupielestä. Ukon silmät muljahtelivat. Sofia kietoi kätensä tiukemmin jalkojensa ympärille ja painoi selkensä viileää hirsiseinää vasten.

Talviaurinko kajasti ikkunaruuudukon läpi tupaan, pöly leijaili valo-keilassa ja lankkulattiaan heijastui ikkunapuitteista iso risti.

Hän odottaisi, sillä äiti tulisi aivan pian hänen luo.

1958 ARKIAAMU KALLIOSSA

– *Mene minne menet, en anna ikinä sinun unohtaa minua!*

Huuto katkesi, katosi, kuoli, lakkasi olemasta. Vain junan pillin kimeä vibellys kiiri ilmassa peittäen alleen muun hälyn. Sofia katsoi vaunun ovisillalta, kuinka Boris tihensi askeliaan, hengästyí, puuskutti, ojensi kättään, tavoitteli hänestä otetta. Kiskon kolke kiihtyi. Sofia kurotti, työnsi omaa kättään pitkälle toivoen, että mies sittenkin ylettyisi, haluaisi ylettyä, nappaisi kiinni, tempaisisi syliinsä, ottaisi omaksi ja veisi pois. Mutta miehen ote ei pitänyt, sormenpäät liukuivat erilleen hänen sormistaan ja Sofia näki, miten mies hidasti askeliaan, pysähtyi asemasillalle ja katsoi pois päin hänestä. Sofia tunsi, miten miehen ihon lämpö vaihtui aamuyön viileydeksi.

Vähitellen unen suoma tajuttomuus katosi. Sama uni, yö yön perään. Sofia pidatti hengitystään kunnes pakahdutti ja oli pakko antaa periksi, puhaltaa ilma ulos, henkäistä syvään.

Hän raotti silmäluomiaan. Pimeys hälveni, lattian ja seinän raja erottuivat, harmaan sävyt piirtyivät huonekaluiksi. Huone vaikutti tavanomaista suuremmalta, katto korkeammalta, mutta hän tunsi pienentyvänsä.

Sofia kuulosteli hiljaisuutta. Rappukäytävän ovet eivät aukeilleet. Kylpyhuoneiden vesikraanoja ei valutettu eikä vessanpönttöjä

vedetty. Kukaan ei ollut vielä noussut uuteen aamuun. Kaikki nukkuivat samanlaisten asuntojensa yhdenmukaisissa alkoveissa, sängynpäätystä seinää vasten, päät päällekkäin. Talossa, jossa vain ohut betoni ylä- ja alapuolella erotti ihmiset toisistaan.

Näinä aamuhetkinä, ennen työvuoron alkua Sofian tunne ulkopuolisuudesta kasvoi suurimmilleen. Hän olisi halunnut, että joku hengittäisi rauhallisesti sängyn toisella laidalla, selän takana. Että vain kättä ojentaen hän voisi kohentaa toisen peittoa ja tuntee unenlämpöisen ihon. Että vain painaessaan otsansa miehen pehmeää ihoa vasten, hän karkottaisi levottomat ajatukset ja saisi rauhan.

Boris kuorsaisi vaimeasti peiton alla ja olisi hänelle turva.

Heikkoina hetkinä hän oli antanut luvan itselleen kuvitella. Jos hän sittenkin olisi ojentanut kättään muutaman sentin pidemmälle, edes yrittänyt. Olisiko kaikki silloin toisin?

Sofia tempaisi irti säärensä ympärille kiertyneen, hiestä kostean päällyslakanan ja noukki lattialle valahtaneen villapeiton vartaloaan lämmittämään.

Yli neljännes vuosisata on kulunut ratkaisun hetkestä asemalaiturilla Boriksen kanssa. Sinä hetkenä päätös oli tuntunut oikealta.

– Mihin nuo kymmenet vuodet katosivat? Sofia kuiskasi odottamatta vastausta.

Hän nousi, aika kiiruhti aamuisin, vaikka muina päivän hetkinä se mateli.

Puulattian viileys tuntui hyvältä jalkapohjassa. Sofia käveli olohuoneen poikki keittokomerolle, vilkaisi ikkunasta tarkistaakseen sään ja sen oliko tummia pilviä kertynyt taivaalle, pitikö sateenvarjo ottaa työmatkalle mukaan. Tyhjällä kadulla seisoivat mustat autot, jonka vieressä mies sytytti savuketta. Sofia hätkähti näkyä, sillä hän muisti auton seisneen alhaalla jo eilen. Juuri tuollaiset mustat autot olivat hallinneet Leningradin öisiä katuja 30-luvulla. Hän saattoi yhä haistaa penkkiä verhoavan keinoahan ja tuntee kovat kourat, jotka

sysäsivät hänet auton uumeniin kuten tuhannet kotoa kesken yöuni-
en haetut kunnan kommunistit, jotka paljastuivat omaksi ja toverei-
den yllätykseksi kansanvihollisiksi. Tuollaisessa autossa hän oli tui-
jottanut vierellä istuvan nahkatakkinen etsivän terävää profilia, joka
piirtyi kirkkaasti katulyhtyjen välkähtäessä. Miehen puhumattomuus
oli uhkunut vaaraa, mutta ei hän ollut aavistanut, miten hänen, taval-
lisen kansalaisen, elämä sillä hetkellä muutti suuntaansa.

Sofia käänsi kaasulieden päälle ja raapaisi tulitikun. Kun polttimen
sininen liekki leimahti, hän asetti emalisen kahvipannun liedelle,
mittasi purut pannuun ja vartoi kiehadusta. Rutiini piti hänen elä-
mänsä koossa ja teki arjesta siedettävän.

Aamulla Elannon leipätehtaan pilli ilmoitti, milloin työ alkoi,
milloin vuoro loppui, milloin sai pitää juomataunon tai syödä. Siinä
kaikki. Kukaan ei odottanut häntä, kaivannut, muistanut, kutsunut
kahville, istahtanut seuraksi. Taidosta kestää omaa ulkopuolisuutta ja
yksinoloa oli ollut hänelle suuri etu. Hiljaisuudesta ja kyvystä sulau-
tua ympäristöön, olla läsnä huomiota herättämättä, oli tullut hänen
selviytymiskeinonsa, kun hän ryhtyi elämään Kerttuna. Yli kaksi-
kymmentä hitaasti matelevaa vuotta oli tehnyt hänestä näkymättö-
myyden mestarin.

Kahvi kiehahti ja hän sammutti kaasun.

Raitiovaunun kolina kantautui Hämeentieltä.

Yläkerrassa soi herätyskello.

Sofia laski kahvikupin tiskialtaaseen ja palasi sänkyinsä luo, riisui
yöpuvun ja viikkasi sen tynynsä alle. Yölampun valo sai pienen kau-
rispatsaan hohtamaan kauneudessaan. Posliiniveistos vangitsi hänen
katseensa, kuten se oli tehnyt heti ensimmäisellä kerralla, hänen tul-
lessa töihin tsaarin Venäjälle, palvelijaksi valtavaan Jusupovien pa-
latsiin. Kauriin suuret, ruskeat ja viattomat silmät olivat seuranneet
lasivitriinistä ruhtinasperheen kutsuja, joissa timantit välkähtelivät ja
silkki kahisi. Sen terhakkaat posliinikorvat olivat kuunnelleet keisari

Nikolai II:n luottamuksellisia keskusteluja suuriruhtinaan kanssa, joista ei saanut hiiskua eteenpäin. Kauriin tavoin hänkin oli ollut aikalaisnäkiä, mykkä todistaja. Vallankumousoyönä hän salakuljetti hauraan veistoksen turvaan omaan vinttikammariinsa. Luodit olivat ropisseet peltikattoon rakeiden tavoin ja ammunnan tauotessa lapset olivat hoilottaneet kaduilla ”tapetaan porvarit”, eikä hän tiennyt milloin tammiovi antaisi periksi ja väkijoukko murtautuisi sisälle palatsiin.

Sofia väänsi kylmävesihanan päälle, sitten kuuman, kokeili kädelään altaaseen juoksevan veden lämpöä, kumartui ja pesi kainalonsa, rintojen aluset, kaulan, viimeiseksi kasvonsa. Leipomon työvuorossa piti olla puhdas. Esimies tarkasti kynsien aluset. Hän ei jaksanut aamuisin laskeutua talon kellariin yleiseen suihkuun, allaspesu sai riittää. Sofia katseli, kuinka vesi liikehti kämmenselkää pitkin. Raskas työ oli juovittanut ihon sinertävin suonin, reumatismi vääntänyt sorminivelet pahkuroille.

Vesihuuruudesta peilistä häntä tuijottivat kasvot, joissa ohimolta suupieleen kaareutui haalistunut arpi. Yleensä hän peitti sen hiuksillaan, jotta punajälki ei keräisi katseita tai herättäisi uteliaita kysymyksiä. Arpi oli kuin Vorkutan vankileirin leima, joka varmisti, ettei syyllisyys koskaan lähtisi hänestä. Se piti huolen, että hän ei unohtaisi, kenellä oli ollut oikeus Stalinin Neuvostoliitossa päättää, hengittikö hän, pumppasiko sydän. Sofia painoi sormensa poskelleen, tunnusteli hellästi kerran niin kipeää kohtaa, silitti posken veltttoa ihoa. Minne oli kimmoisuus kadonnut? Hän liu’utti sormensa suulleen. Kuinka ohueksi huulet olivatkaan kuihtuneet? Mitä oli tapahtunut, kuka minä olen? Aiemmin hän oli katsonut, että vanhat naiset olivat luisevia tai pyyleviä, huivipäisiä, kurttuaisia, raskaan elämän merkitsemiä eikä heitä kadulla kukaan vilkaissut päin, saati perään. He olivat vaimoja, äitejä, mummoja toimittamassa toisten asioita, toisia varten. Sitten hänkin oli ottanut paikkansa tästä näkymättömien heimosta.

Ei hän muistanut hetkeä, jolloin hän oli ensimmäistä kertaa hamunnut yöpöydältä silmälaseja nähdäkseen ympärilleen tai hapa-

roinut tukea seinästä noustessaan liian rivakasti ylös, jotta tasapaino ei pettäisi. Ei hän ollut huomannut, milloin olkapään yli vilkaiseminen vaihtui koko yläruumiin kääntymiseksi. Vasta äskettäin hän hauchtui siihen, että nuoret askelsivat rivakasti katseet eteenpäin suunnattuina, varmoina että maa kantaisi ja tietä riittäisi. Mutta hänen askeleensa olivat lyhentyneet ja katse nauliutunut maahan kuoppaa etsien, kompastumista peläten. Elämä tuntui jatkuvalta perääntymistaistelulta, luopumiselta. Vanhuuteen liukui kuin sulatusuuniin metallikombinaatissa. Sen tiesi tulevan, mutta nopeus ja peruuttamattomuus yllättivät ja se, että kaikki tuo tapahtuu juuri itselle.

Seinäkello kilahdi. Työ alkaisi pian. Tavallisesti tähän aikaan hän olisi jo eteisaulakolla vetämässä takkia päälleen, mutta tänä aamuna aika tuntui ottaneen pidempiä loikkia ja hän oli vaarassa myöhästyä.

Sofia poimi nopeasti nojatuolilta sukkansa, istui alas, pujotti ensin vasemman jalan ja sitten oikean, kiinnitti nailonit hakasin lanteilla olevaan sukkaliiviin, napitti mekkonsa etumuksen. Vallankumouksen jälkeen Neuvostoliitossa työ oli rinnastettu asepalvelukseen ja myöhästyminen tuomittiin rintamakarkuruutena. Se oli opettanut olemaan ajoissa paikalla.

Kiintymys Borikseen oli hiipinyt hiljaa, totuttanut läsnäoloonsa ja muuttunut kaipaukseksi.

Lopulta rakkaus luikersi sydämeen, pesiytyi hermoratoihin ja oi-rehti kuin virus. Kun hän luuli parantuneensa, se pääsi vallalle. Aina silloin hän pettyi itseensä. Eivätkä edes vuodet heikentäneet rakkauden taakkaa ja voimaa. Boriksen hahmo ilmaantui hänen huoneeseensa, valvoi sängyn vierellä hänen nukkuessa, kaikui askelina portaikossa hänen kiiruhtaessa aamulla töihin, leijaili tuoksuna ulko-ovella. Kadunkulmissa hän poimi väkijoukosta ryhdin, hartioiden leveyden, selän kaaren, askelten tahdin, jopa käden heilautuksen, joka muistutti Boriksesta. Öisin hän heräsi sydämen rutistuessa miehen hiipuvaan huutoon: ”En anna ikinä sinun unohtaa minua...”

– Rakastiko Boris minua? Sofia lausahti ääneen.

Hyvä ruhtinatar Anna oli sanonut kerran ohimennen kuin aavistaen hänen salaisuutensa, että rakkauden sai tuhottua vain vihalla. Sofia oli säikähtänyt, sillä ihmiset, joilla itsellään oli sydämessään salaisuuksia, saattoivat arvata toisten sydämissä piilevät salaisuudet. Ruhtinatar oli ollut oikeassa siinä, että mitä vanhemmaksi ihminen tuli, sitä tarkkanäköisemmäksi hän oppi.

Totisesti hän oli halunnut vihata Borista. Mutta raivo sammui saman tien. Hän halusi inhota Borista, irrottaa itsensä järjen avulla miehestä, mutta kaipaus lepäsi kuin kirous hänen päällään ja puristi otteessaan. Sofia mietti kuinka pääsisi eroon, pakenisi viheliäistä kai-puuta. Hän halusi siitä irti.

Hän mietti, kuinka poltti Boriksen kirjeen lukematta, repi muis-toksi jääneen kuvan.

Viskasi lahjan roskiin.

Puhdisti Boriksen elämästään.

Mitä jätin tekemättä? Sofia pohti. Boris kohisi hänen verisuonis-saan, kuvastui verkkokalvoille, kipristi hänen vatsaansa kuin viheliä-sesti sikiävä loinen, jokin sellainen, johon maanpäällinen lääke ei te-honnut.

Sofia puri takahampaitaan yhteen. Tämän sietämättömän heik-kouden, suoranaisten sairauden kanssa hän oli sinnitellyt vuodesta toiseen. Boriksen häivähdys löysi hänet aina ja kulki kannoilla. Yh-dessä asiassa ruhtinatar Anna oli ollut väärässä. Rakkauden vasta-kohta ei ollut viha vaan välinpitämättömyys – ettei tuntisi mitään.

Mutta oliko hän varma, että hän itse rakasti Borista, että hänen tunteensa olivat aitoja ja mielikuvat todellisia? Oliko hän jäänyt kiin-ni unikuviin, omiin täyttymättömiin haaveisiinsa? Entä, jos hän tar-rautui muistoihin pelosta kohdata, päästää lähelle, ottaa vastaan toi-nen ihminen.

Väärä viilto perunaa kuoriessa, harha-askel raitiovaunun eteen työmatkalla, hetken unohdus kaasuhanaa sulkiessa, ja ikävä katoaisi, hän saisi vapauden kaikesta maallisesta. Houkutus, nopea ratkaisu pörräsi hänen korvanlehdellään kuin kesäkärpänen ikkunaruuudussa.

Sofia ei voinut palata Leningradiin yrittääkseen saada yhteyden Borikseen.

Olisiko mies voinut selvitä hengissä Stalinin puhdistuksista, joissa kuoli kymmeniätuhansia inkeriläisiä, entä Leningradin piirityksestä, jossa menehtyi miljoona, ja jos olisikin, miten luoti ei olisi häntä tavoittanut suuren isänmaallisen sodan taisteluissa, joissa kuoli kolmekymmentä miljoonaa venäläistä? Hän, Sofia oli kaksinkertainen maanpetturi. Ei hän saisi viisumia. Jos sellainen myönnettäisiin, kuka takaisi, ettei asemalla häntä jälleen odottaisi musta auto? Hänelle oli korkeakoulussa opetettu neuvostokansalaisen velvollisuudet ja oikeudet. Sosialistisen Neuvostoliiton perustuslain 133. pykälä kuuluu: ”Isänmaan puolustaminen on Neuvostoliiton kansalaisen pyhä velvollisuus. Isänmaan pettäminen, kuten valan rikkominen, siirtyminen vihollisen puolelle ja vakoilu rangaistaan lain koko ankaruudella raskaimpana rikoksena.”

Sofia suoristi selkensä ja katsoi hyväksyvästi ruskeita nahkakenkiään, joiden nauhat hän oli sitonut rusetille. Hän kurkotti varpailleen ja otti sateenvarjon hattuhyllyltä, jos sittenkin alkaisi sataa. Hän ehtisi juuri ja juuri Elannon leipätehtaalle ennen kuin tehtaan pilli huutaisi.

1958 MUSTA POBEDA

Astuessaan ulko-ovesta Hämeentielle Sofia etsi katseellaan mustaa Pobedaa. Parkkipaikka oli tyhjä. Helpotuksen tunne levisi hänen rintaansa ja häntä huvitti, miten hän olikin säikähtänyt tavallista autoa.

Sofia hengitti syvään varhaisen kesäaamun tuoksua, ilma oli raiakas, yökaste viiپیi nurmella ja puiden lehdillä.

Ahneiden lokkien kirkuna kuului Hakaniementorilta, kun ne taistelivat roskasankojen ympärillä kauppiaiden myymättä jääneistä, puoliksi pilaantuneista juureksista ja haisevista kalanperkuujätteistä.

Sofia kiirehti Elannon tehdasta kohti, kääntyi Hämeentieltä Kaikukadulle. Juoppo sotainvalidi tonki parhaillaan jäteämpäriä ja kiroili perkelettä avuksi. Sofia oli nähnyt, kuinka aamuisin likaiset ukot, jalka- ja käsipuolet kömpivät ylös roskiksen tarjoamasta tuulen suojasta. Päivisin samat miehet nojailivat talojen seiniin ja kerjäsivät kolikkoa ohikulkijoilta.

Punatiilinen, kuusikerroksinen leipomorakennus kohosi tiili-muurin takana. Muuri kulki Sörnäisten rantatietä pitkin, nousi Kaikukadulla ja kohosi torniksi Hämeentien kulmauksessa. Satama-alue jäi tehdaskorttelin taakse. Työläisten asunnot sijaitsivat Hämeentien puolella. Korkeat roosanväriset graniittipylväät komistivat Kaikukadulta avautuvaa tehdaspihan porttia. Niiden välistä astelu ylevöitti Sofian mieltä.

Sofia katsoi leipomon piipuista tupruavaa savua pilvetöntä aamutai-
vasta vasten. Uuneja lämmitettiin.

Mutta sitten hän näki sen jälleen.

Hän hidasti askeliaan.

Jalat tahtoivat ensin pysähtyä, sen jälkeen pinkaista juoksuun.

Porttia vastapäätä seisoj musta Pobeda, sama, jonka hän oli
aamulla nähnyt kotinsa ikkunasta.

Tahdonvoimalla hän siirsi jalan toisen eteen päästäkseen lähem-
mäksi porttia, sen suuaukolle ja sisään tehdasalueen puolelle. Pihalla
hän viimein ampaisi juoksuun kohti ovea, sydän läpähti kiihkeästi.
Hän halusi vain syöksyä rappukäytävään ja kadota tehtaan uumeniin.

Työkaveri, leskimies Matti, piti hänelle ovea.

– Huomenta.

Matin ystävällinen tervehdyskin sai Sofian säpsähtämään.

– Kiitos.

Tutun hahmon näkeminen rauhoitti, vaikka yleensä hän teki kaik-
kensa vältelläkseen leskimiestä. Tämä kiehnäsi usein hänen lähistöl-
lään kuin kissa. Tarkkaili silmäkulmasta ja käänsi katseen heti pois So-
fian huomattessa hänet. Matti asettui jonossa hänen taakseen, hieman
liian lähelle, jotta se olisi ollut sopivaa tai säädyllyistä. Matin tavallisesti
tungettelevalta tuntunut juttuseura olikin nyt tervetullutta ja keven-
si mieltä. Ehkä kaikki oli kuin ennenkin, ehkä auton näkeminen oli
merkityksetöntä sattumaa. Mitä ihmettä hän oikeastaan kuvitteli? Jo-
takin takavuosien uutta heräämistä eloon? Hän päätti olla pohtimatta
autoa, mutta siitä huolimatta mustan Pobedan uhka varjosti hänen
työpäiväänsä. Huoli pulpahteli hänen mieleensä alinomaa. Pelko tuli
selkäytimestä asti, eikä sitä noin vain voinut käskä poistumaan.

Sofia astui tehtaan rappukäytävään, sinnikäs Matti seurasi peräs-
sä, mutta se tuntui kerrankin vain turvalliselta. Sisääntulokerroksen
raskaiden ovien takaa johtivat käytävät raaka-aineiden vastaanotto-
huoneeseen, suklaaosastolle ja pesulaan. He laskeutuivat sementti-
rappusia kellariin, jossa sijaitsivat henkilökunnan pukeutumis- ja
pesutilat, miehille ja naisille omat huoneet.

Hän avasi kaappinsa, riisuutui, napitti ylleen valkoisen mekon, solmi esiliinan vyötäisilleen, kietoi valkoisen huivin päänsä ympärille siten, että hiuksia ei näkynyt, ja kiirehti kellokorttijonoon. Kaikkien työläisten tavoin he seisoivat valmiina jo viisi minuuttia ennen leimauksen alkamista.

Laitteen raksahdettua piti kiirehtiä omalle osastolle. Hänen työpisteensä, ranskanleipäosasto sijaitsi neljännessä kerroksessa.

- Odot.

Sofia käännähti. Hilikka harppoi rappuset saaden hänet kiinni.

- Lähdetkö kanssani Elannon Sompasaareen illalla? Siellä on tanssit, Hilikka puuskutti hengästyneenä.

- En taida.

- Lähde nyt. Olin eilen Elannon Iskun joukkuevoimisteluharjoituksissa ja tapasin yhden Einon, joka on täällä autonkuljettajana. Kävin juuri tullessani tervehtimässä Einoa, näitkö ne leipomom autot seinän vierellä? Se vasemmalla reunimmaisena parkissa oleva auto on Einon, Hilikka kehaisi.

Sofia pudisti päätään. Yleensä nähdessään leipäauton, hän muisti Leningradin kuulusteluvankilan pihalla seisovat pakettiautot, joiden kylkeen oli kirjoitettu ”Leipää ja lihaa”. Mutta eihän teksti ollut ihmisiä hämännyt. Kyllä he kaikki olivat ennemmin tai myöhemmin oivaltaneet, millaista lastia koppiautoissa vietiin. Ja se oli jotain aivan muuta kuin sianpotkia tai ruislimppuja.

- Einokin pyysi. Tule nyt, en millään kehtaa lähteä yksin.

- Ei minusta ole sellaiseen, kysy kaveriksi jotakuta muuta.

- Kyllä sinullekin tanssi-ilta tekisi hyvää. Oho, olemmekin jo kolmannessa kerroksessa. Minun on mentävä. Tänään letitämme isoäidinpitkoa. Hilikka kiiruhti sisään ovesta, jossa luki Kahvileipäosasto.

- Mukavaa työpäivää, Sofia toivotti ja jatkoi kiipeämistä.

Ranskanleipäosastolla jättimäiset koneet hyrisivät. Pian ne vaivasivat, sekoittaisivat, muokkasivat ja leikkasivat taikinaa. Toista oli ollut vielä vähän aikaa sitten, kun kaikki työvaiheet oli pitänyt tehdä käsin. Salin ilma oli vielä aamupäivällä raikas, mutta Sofia tiesi, että

leivonnan edistyessä ilmassa leijuva hieno jauhopöly sakenisi, tunkeutuisi kurkkuun ja laskeutuisi lattialle.

Sofia käveli pitkän pöydän ääreen. Hänen työyksikkönsä kuului kahdeksantoista henkeä, joista naisia oli vain kahdeksan. Sofia oli naisista vanhin, vanhapiika kun oli, tai niin hän oli antanut ymmärtää. Leivontapöydän yläpuolella kulki koko salin pituinen taikina-parvi, jonka länsipäässä oli kaksi taikinakonetta. Miehet kiinnittivät niihin parhaillaan suppiloita jauhojen laskemista varten yläkerran varastosta. Vesi laskettiin taikinaan uunien päälle sijoitetusta ”vesilaitoksesta”. Muut ainekset lisättiin käsin.

Kun kone oli sekoittanut taikinan, miehet työnsivät pyörillä liikkuvat teräspadat parven sivustoille nousemaan. Pata painoi viisitaaviisikymmentä kiloa ja taikina toisen mokoman. Niin Matti oli hänelle kehunut. Siirtely olikin miesten hommaa. Lopulta valmis taikina kaadettiin suppiloita myöten lattiatason paloittelukoneille, ja niistä palat kulkivat hihnaa pitkin leipomokoneeseen, josta pyöristetyt aihiot tulivat Sofian eteen työpöydälle ja hän aloitti leivän ylöslöynnin.

Hiki kostutti Sofian otsan ja mekon kainalot liimautuivat ihoa vasten. Leipomosalin lämpötila kohosi normaalioloissa kolmeen-kymmeneen asteeseen, mutta nyt huone tuntui Sofiasta kuumemalta – vai oliko hän vain hermostunut Pobedasta?

– Tämä käy Jyryn painitreenistä, Matti naureskeli.

– Miksi on näin kuumaa?

– Yksi uuneista reistailee ja lämpö on salissa noussut neljään-kymmeneen asteeseen. Toivottavasti ei kohoa ylemmäksi. Kohtahan me paistumme täällä, Matti nauroi ja koetti saada Sofian mielialaa kohennettua.

Matti hipaisi Sofian selkää ennen kuin alkoi kerätä valmiita ranskanleipiä asettaakseen ne pellille. Kun peltipaikat olivat täynnä, hän työnsi telinevaunun parven alla sijaitsevaan nousuputkaan.

Salissa tuoksui hyvältä. Sofia oli aina pitänyt tuoreen leivän tuoksusta. Vorkutassa hän oli jopa nähnyt unta rapeasta kuoresta ja

höttöisestä sisuksesta, jonka päällä voi suli hetkessä ja suuhun pantaessa rasva juoksi suupieliä pitkin. Niin hirvuinen nälkä hänellä oli ollut, että ruoka oli tullut uniinkin. Leipien paistaminen tapahtui salin itäpään seitsemässä uunissa. Leipomom ylopeys oli kuitenkin uuni, jossa kiersi neljäkymmentä kiviariaa ja jolla voitiin paistaa yli kaksituhatta ranskanleipää tunnissa tai lähes kaksikymmentätuhatta sämpylää. Miettissään noin suuria lukuja, Sofia alkoi epäillä omaa muistiaan.

- On tämä nyt kuitenkin mukavampaa kuin tippaleipien teko kuuman rasvapadan ääressä huhtikuussa, Matti naureskeli. - Pur-sotimme tippaleivät radalla kulkevasta tuutista rasvaan paistumaan. Painettiin yli kymmenentuhatta tippaleipää päivässä. Haisin niin kookosrasvalle. Lemu irtosi vasta kun uusi nahka kasvoi käsivarsiin ja selkään.

Sofian viereen asettui Iida, joka oli aktiivinen ammattiyhdistysliikkeen naisosastossa ja oli yrittänyt värvätä Sofiaakin jäseneksi.

- Palaisin siihen sinun jäsenyyteesi. Et voi olla kuulumatta liittoon. Meidän työläisten on oltava yhteisessä rintamassa. Meillä oli eilen naisosaston kokous ja vaadimme samaa palkkaa kuin miehet. Kun samaa työtä tehdään miesten kanssa, pitäisi palkankin olla sama. Vai onko nämä naisten tekemät ranskanleivät huomommin leivottuja? Luottamusmiehen tulisi hoitaa meidän naisten palkka-asiaa eikä vain miesten, Iida aloitti.

- Kyllä se on niin, että mies on perheen pääelättäjä ja muijan olisi parasta olla kotona. Hemmetti, akat ovat aina suuta soittamassa, Matti puuskahti kesken leivän keruunsa.

Nainen ei välittänyt, oli sen verran parkkiintunut miesten suunsoitosta.

- Tämä asia vaatii lakkoa tueksi, jotta työnantaja uskoo meidän olevan tosissamme, Iida jatkoi. - Miesten on tuettava nyt meitä nais-työläisiä.

- Kaikilla meillä on pieni palkka, ei kyllä lakkoon lähdetä samapalkkaisuuden takia, Matti totesi.

- En voi ymmärtää, miksi olet noin välinpitämätön meidän työläisten taistelulle kapitalisteja vastaan. Sosiaalidemokraatit vain hännystelevät porvareita. Me kommunistit olemme oikeita työläisten puolustajia. Menisit opintopiiriin, jos et ymmärrä kuinka meitä riistetään.

Sofia ei ottanut mitään kantaa tähän keskusteluun. Hänen jalkojaan särki työvuoron lähestyessä loppuaan, ja kotona hän hieroisi niihin HOTA-linimenttiä. Se vilkastuttaisi verenkiertoa ja poistaisi ruumiista pahan veren aiheuttajat.

Sitten kuului armollinen ääni, joka halkoi sisäpihan, päihitti leipäautojen moottorihyrinän, eteni käytäviä pitkin ja kaikui tehdas-saleissa kuudessa kerroksessa. Sofia huokaisi ja ravisteli ylimääräiset jauhot käsistään. Aamuviideltä alkanut työvuoro oli täytetty. Sofia kiirehti leimaamaan kellokorttinsa. Matkalla pukukopilleen hän riuhtaisi hiuksia suojanneen huivin päästään. Työmekkonsa hän ripusti kopin koukkuun ja veti nopeasti ylleen sinikukkaisen arkimekkonsa. Mekon vuorikankaaseen pinttynyt hien hajua lehahti hänen nenäänsä.

- Näkemiin, Sofia lausahti kohdistamatta tervehdystä kenellekään.

Hän ei jäänyt kuulemaan työtovereidensa vastahyvästelyjä, vaan työnsi oven auki käytävään. Sofia ei halunnut ystävystyä, saati tutustua kehenkään. Silloin hänen olisi pitänyt antaa itsestään jotain, avautua, paljastaa muutakin kuin valenimensä Kerttu tai siviilisääntynsä. Hilikka oli koko ajan kättämässä häntä seuraksi, milloin tansimaan, milloin voimistelunäytökseen. Varmaankin siksi, että hän oli vanha ja harmiton eikä omisi miesten huomiota Hilikalta. Sofia sopi täydellisesti esiliinaksi Hilkan flirttaillessa miesleipureiden ja kuskien kanssa. Naiset olivat sotavuodet leiponeet näkkileipiä armeijalle ja silloin tutustuneet.

Sofia ei halunnut ottaa riskiä, että kohtaisi ihmisen, joka olisi kenties tuntenut aidon, ennen sisällissotaa leipätehtaalla työskennelleen Kerttu Hyvärisen tai olisi kotoisin samalta suunnalta kuin Kerttu, tai ylipäätään utelisi yksityiskohtia Kertun kuulumisista.

Työkavereille hän oli *Kerttu* ja se sai riittää. Hän oli huolella rakentanut neiti Hyvärisen ja luonut itselleen elämän Kerttuna. Parhaissakin peitehahmoissa oli säröjä, ja ne olivat hauraita lähemmin tutkittaviksi. Kerttu oli hiljainen ja vaatimaton, teki tunnollisesti työnsä, naimaton vanhapiika, vanhemmat olivat jo manan majoilla, veli kuollut kehtoonsa ja sisko menehtynyt lentävään keuhkotautiin. Kansakoulua Kerttu oli käynyt neljä vuotta. Sisällissodan aikana Kerttu oli kannattanut punaisia, mutta välttynyt vankileiriltä. Pienikin varomaton hönkäys ja kulissi romahtaisi kuin korttitalo. Sitä hän ei halunnut, ja sen hän oli kaikki nämä vuodet välttänyt.

Työläisvirta tunki tehtaan rautaportista ulos kylkimyyryä toisiaan tuoppien. Ihmisten ympäröimänä Sofian yksinäisyyden tunne voimistui. Hän oli varma, että jokaista näistä kiirehtijöistä odotti kotona puoliso ja lapsi, ehkä useampi. Sofian sormet puristuivat mustan käsilaukun kahvan ympärille. Laukun pohjalla lepäsi ruskea kirjekuori, jonka hän oli kassaluukulta hakenut. Siinä oli kuluneen viikon palkka. Setelien laskeminen kotipöydän ääressä oli aina mukava hetki, ja sekin antoi hänelle tunteen turvallisuudesta. Summan, joka ei kulunut maitokaupan ja sekatavarakaupan tiliostoihin, hän piilotti patjansa alle. Jos joku yöllä yrittäisi säästön kähveltää, hän heräisi heti.

Sofian ajatus katkesi hänen nähdessään jo kaukaa ihmisten hartioiden, niskojen ja päiden lomitse tutun mustan Pobedan. Auto odotti edelleen parkissa portin edessä, samalla paikalla kuin aamulla hänen tullessaan töihin. Sofia käännähti vaistomaisesti katsomaan sivulle, kuka työntekijöistä kiirehtisi auton luo – ei kukaan.

Moottori surrasi tyhjäkäynnillä, pakoputkesta tuprusi mustaa häkää, Sofia haistoi epäpuhtaan bensiinin katkun. Syrjäsilmillä hän näki, että etupenkillä istui kaksi hahmoa. Muisto mustasta autosta vuonna 1931 hermostutti häntä. Syyskuun yö Leningradissa muutti koko hänen elämänsä.

Sofia ohitti Pobedan varoen vilkuilemasta keitä sisällä istui. Hän ei halunnut näiden huomaavan, että tunnistus oli tapahtunut. Sofia tunsu silmäparien tuijotuksen kuin nauloina selässään. Auto lähti

ryömimään hänen peräänsä. Kun hän kiirehti askeliaan, auton vauhti nousi mateluksi. Auto oli aivan varmasti hakemassa häntä.

Sofian vatsaa kipristi, sydän takoi rivakammin. Hän nosti kävelyn juoksuksi ja tuijotti kotitalonsa ulko-ovea 9 B kuin pelastusta, joka läheni häntä askel askeleelta. Hän kurotti oikean kätensä, sormet kiertyivät ovenkahvan ympärille. Pobeda kaasutti äänekkäästi, kaarsi jalkakäytävälle, pysähtyi jarrut kirskahtaen hänen kengänkärkien sä eteen. Auton etuovi aukeni ja sisältä nousi liioitellun rauhallisin liikkein mies. Sofia painautui talon ulkoseinää vasten. Etsivän musta nahkatakki natisi ja hän haistoi nahan hajun. Saman tuoksun kuin kaksikymmentäseitsemän vuotta sitten. Hatun lieri varjosti miehen kasvoja.

Ilma kaikkosi Sofian keuhkoista, hän aukoi suutaan saamatta happea. Kaikki tämä oli tuttua, läpielettyä – ajatukset jyskyttivät hänen päässään. Pelko, jonka hän oli luullut eksyttäneensä, löysi hänen luokseen. Se oli uinunut koteloituneena hänen hermosoluissaan, jonne neuvostoelämä oli sen kätkenyt. Hän tiesi Tšekan, NKVD:n ja KGB:n nimien vaihtelevan, mutta yksi asia säilyi: etsivien vierailut päättyivät aina ikävästi.

– *Zdravstvuite tovarists!* Päivää toveri Tähti, mies sanoi ensin venäjäksi.

Sofia tajusi. Nyt se tapahtui.

Väreet iskivät hänen selkäänsä kuin raippa, sivallus kipunoi käsivarsia pitkin sormenpäihin ja valui selkäytimestä säariin katkaisien aivojen käskyt jalkateriin. Sofia haparoi otetta ovenkahvasta, ettei olisi kaatunut. Hän ei kyennyt muodostamaan ääniteitä, kurkusta purkautui vain avuton ynähdys, kun sanattomat huolet törmäilivät ja kimpoilivat toisiaan vasten. Lopulta tavut takertuivat toisiinsa muodostaen sanoja ja viimein järjellisen ajatuksen: Haetaanko minut?

Keskity, keskity, ajattele viileästi, Sofia hoki mielessään, kuten häntä oli opetettu vakoojakoulutuksessa.

Pelkoa, yllätystä ja epävarmuutta ei saanut näyttää, kasvojen tuli säilyä peruslukemilla, vaikka piippu painuisi ohimoa vasten ja

kuuluisi kolkko metallinen klikshdus, piti vain tuijottaa vastustajaa silmien väliin, luomien värähtämättä. Keskity, katso silmien väliin niin vältät katseyhteyden, mutta vaikutat järkähtämättömältä ja suorapuheiselta.

- Toveri Tähti, kutsumme teidät käymään lähetystössämme Teh-taankadulla tänään perjantaina kello 18.00. Aikaa on vähän, mutta teidän on parasta tulla paikalle, tai muuten viemme kansionne Suo-jelupoliisiin päällikölle Armas Alhavalle. Tiedätte, että teille tulee sil-loin maanpetturin tukalat oltavat.

Ei ihmisiä haeta Suomessa. En minä ole Suomea pettänyt, en ehtinyt. Kokeilevatko he uskottavuuttani? Mistä nuo tietävät minun osaavan Venäjää? En ole kertonut kenellekään bolševikkitaustastani tai muutenkaan vuosistani Neuvosto-Venäjällä. Miten miehet saat-toivat tietää Boriksen minulle keksimän taistelunimen? Edes Suo-men valtiollinen poliisi ei ole minua tunnistanut. Sofian ajatukset saivat muodon. Hän tiesi mitä hänen oli vastattava.

- *Sluchajus'*, tottelen, Sofia nyökkäsi.

Hän ei ollut osannut odottaa paljastumista enää näin monen vuo-den jälkeen, vaikka oli sitä alitajuisesti pelännyt. Samalla hän tunsi aavistuksen siitä helpotuksesta, joka koituisi, jos hänen ei tarvitsisi enää elää toisen henkilön elämää.

Etsivä näytti tyytyväiseltä katsoessaan Sofian vaalenneita rystysiiä. Veri oli paennut ovenkahvan ympärille takertuneesta kädestä.

- *Nje volnujtes'*. Ei mitään hätää toveri Tähti. Sinähän olet yksi meistä ja me pidämme huolen omistamme, kuten tiedät. Mies nau-rahti, kosketti hatun lieriä, kumarsi aavistuksen ja palasi autolleen.

Sofia veti raskaasti henkeä sisään, puhalsi ulos ja teki saman uudestaan saadakseen hengityksensä tasaantumaan ja sydämensä pamppailun laantumaan. Käsien vapina hellitti. Hän käänsi päätään varmistaakseen, että Pobeda todella kaasutti Hämeentietä alas ja vei etsivät kyydissään.

Sofia nousi portaikossa kotinsa ovelle. Hän kiersi avainta oven lukossa. Olivatko etsivät käyneet tutkimassa paikat, varmistumassa, että hän oli se, keneksi häntä arveltiin? Haisiko täällä miesten tuoksu? Sofia nuuhki keskittyneesti ilmaa, kyllä, aavistuksenomainen haju leijui asunnossa, nahkatakkin tuoksu. Ihan kuin koirat merkkäävät reviiirinsä, KGB oli merkannut hänen kotinsa.

Miksi he haluavat minut käymään Tehtaankadulla? Minkä valheen he ovat minun ympärilläni kietoneet? Ovatko he lavastaneet minut nukkuvaksi agentiksi, vaikka loikkasin ja pakenin KGB:n kynsistä? Jos en mene, odottaako minua Hämeenlinnan naisvankilassa elinkautinen tuomio vai karkotus maanpetturina? Kuolemantuomioita ei Suomessa neuvostoliittolaisille enää jaeta. Sofia seisahtui mietteisään olohuoneen oviaukkoon ja arvioi huonetta koulutetun vakoojan tarkalla silmällä.

Olisiko jossakin kuva, kortti, lappu, joka voisi paljastaa yhteyteni Neuvostoliittoon?

Sofian katse pysähtyi posliiniseen kaurispatsaaseen. Hänen nyrkkiinsä pusertuneet kämmenensä herpaantuivat.

– Patsas!

Siro posliinikauris, Keisarillisen posliinitehtaan pienoispatsas seisoi yölampun alla. Se katseli nyt oven suuntaan, häntä kohden – ei enää ikkunaan päin, kuten vielä aamulla.

Hän oli salakuljettanut kauriin ruhtinattarelle Leningradista. Rauha hänen sielulleen, Sofia risti itsensä, kuten aina kuolleita ajattellessaan. Hän ei ollut kovin uskonnollinen, mutta jos kukaan ei ollut katsomassa, hän noudatti ruhtinatar Annalta oppimaansa tapaa. Anna risti itsensä aina lähtiessään ja tullessaan, nukahtaessaan ja herätessään.

Ruhtinatar eli vanhuutensa päivät Helsingissä, ja oli kaupungissa ainut, joka tiesi Sofian menneisyyden. Kun ruhtinatar oli tuntenut kuoleman lähestyvän, hän oli pyytänyt Sofiaa luokseen.

– Kumarru, Anna oli käskyttänyt Sofiaa kuin vanhaa palvelijaansa.

Sofia oli kumartunut ruhtinattaren ylle ja asettanut korvansa tämän huulille. – Ota sinä se takaisin. Se oli minun taikakaluni, lasipallo, jota katsoessani elin uudelleen vuodet Sankt Petersburgissa, palatsissa Moikan varrella, rakkaiden sukulaisten parissa Äiti Venäjällä. Vain sinä Sofia olet jakanut kanssani tuon kadonneen maailman. Minulla ei ole jäljellä ystäviä eikä aikalaisia, Annan heikko ääni oli hiipunut.

Ruhtinatar oli yrittänyt pyytää anteeksi, sopertanut jotain kuvasta ja kirjeestä, mutta Sofia ei ollut saanut selvää katkonaisesta puheesta. Hän oli sillittänyt naisen kättä ja vastannut:

– Kyllä, kyllä, kaikki hyvin.

Nyt patsas oli ilmiantanut hänet.

Ei leipomon Kerttu voinut moista aarretta omistaa.

Ainakaan kotiani ei ole pengottu, kuten Leningradissa tapahtui sinä kauheana yönä, Sofia yritti keventää mieltään.

Hän istahti alkovissa olevalle sängylleen, avasi jakkunsa napit, mutta ei jaksanut riisua päällysvaatetta pois. Hän kahmaisi kesähattunsa mytyksi syliinsä. Kengännauhoja hän ei kyennyt avaamaan. Lamaannuttava saamattomuus sai hänet seuraamaan seinäkelloa, jonka mustat viisarit rasahtelivat eteenpäin valkoisella taustalla, aika mateli, mutta sillä ei ollut enää väliä.

Hakaniemen torilta ostettu räntimatto, seinäryijy, sininen emalipannu, Sofia silmäili tavaroitaan, jotka muodostivat hänen kodikseen kutsumansa paikan. Aamulla hän oli ollut tympääntynyt päivästä toiseen soljuvaan pikkuarkeensa, josta nuo tavarat todistivat. Mutta nyt uhattuna elämän vähäpätöisyys sai uuden hohdon.

Hän hipaisi kauriin päätä kevyesti sormellaan. Posliinin pinta oli viileä, vähän kuin ruhtinattaren sormen päät, joissa veri ei enää kunnolla kiertänyt, kun vanhus oli valittanut palelevansa. Ruhtinatar Anna oli puristanut haurain voimin hänen rannettaan. Elämä oli liittänyt hänet monin säikein ruhtinattaren elämään, ja tämä oli aavistanut hänen tunteensa, mutta eivät he olleet ystäviä. He olivat tarvinneet toisiaan, kun molempien kohtalo oli luisunut raiteiltaan

ja ottanut uuden muodon. Ruhtinatar oli ollut ainoa säie hänen elämänsä Sofiana, todelliseen minään, jonka hän oli silpunnut roskaksi paetessaan salanimellä Suomeen, omaan synnyinmaahansa. Hänen sydäntään oli rouhaissut seurata ihmisen raihastumista ja elinvoiman hiipumista. Sairaudestaan huolimatta Anna oli säilyttänyt arvokkuutensa. Ruhtinatar osasi vanheta ja kuolla tyynesti.

Sofia katseli patsasta. – Mitä tuollekin tapahtuu, kun minua ei enää ole? Löytäjä tuskin aavistaa mitä kauris voisi kertoa purppurasalongin tanssiaisista ja suuriruhtinas Jusupovin ja keisari Nikolain salaisista huolista. Varmaan talonmies Koponen vie patsaan kotiinsa palkkiona palveluksistaan ja antaa Romu-Eetulle myytäväksi, kun tarvitsee lantin merimiehiltä hankittavaan pirtulitraan.

Sofia laski kätensä, ei hän halunnut iskeä sirpaleiksi täydellistä kauneutta. Hauras veistos oli pitänyt puolensa, säilynyt eheänä Moikan kanavan palatsista Ruoholahden pannuhuoneeseen ja sieltä tänne Hämeentien yksiöön.

Kellon viisarit värähtivät viittä kohden. Sofia huomasi istuvansa hämärässä. Verho oli jäänyt aamulla ikkunaa varjostamaan. Hän tarttui käsilaukkuunsa, painoi ulko-oven kiinni molemmin käsin. Lukon kielekkeen loksahdus kaikui autiossa kivikäytävässä. Sofia nojasi kämmenillään ovea vasten. Lähteminen ilman paluuta oli hänelle niin tuttua.

– Mitä minulle tapahtuu? Saanko enää koskaan kääntää avainta kotini lukossa? Mitä minulle voisi tapahtua? Eihän minulla ole enää mitään pois otettavaa. Jos pitää kuolla, toivottavasti se tapahtuu kiuttomasti.

Sofia lausui sanat ääneen rukouksen kaltaisesti.

1958

Raitiovaunu pysähtyi Senaatintorin laidalla ja Sofia astui kiveykselle vaunusta. Loppumatkan Tehtaankadulle hän kävelisi. Ilta-aurinko oli jo ehtinyt kuivata kosteuden mukulakiviltä. Nurmi tuoksui ihanalle, samoin runkoruusut, jotka reunustivat polkua Tähtitorninvuorelle. Kaskadipensaat nousivat porrasmaisina kerroksina rinnettä ylös. Koivujen rungot hohtivat valkoisina. Hän seisahtui laelle, katseli valkoista Tuomiokirkkoa, merta ja Suomenlinnaa. Sofia tykkäsi kävellä illalla ulkona, kun ilma viileni ja keskipäivän paahde viipyili enää tuoksuna asfaltissa. Hänestä oli jännittävää katsella salaa kerrostalojen ikkunoista sisään, perheiden koteihin ja arvuutella lopettelivatko he illallista ruokasalissa, kantoivatko maalta piikomaan muuttaneet kotiapulaiset likaisia lautaisia keittiöön tiskattaviksi, kuten hänkin oli tehnyt kauan sitten Sankt Petersburgissa. Mutta nyt hänen ajatuksensa olivat toisaalla. Hänen pelkonsa ja pahat aavistuksensa horjuttivat hänen jokaista askeltaan.

Sofia alkoi laskeutua alas. Tehtaankadun ja Vuorimiehenkadun välinen kortteli kuului Neuvostoliitolle. Puiston keskellä, korkean rauta-aidan suojaamana kohosi Stalinin maun mukaan rakennettu Neuvostoliiton suurlähetystö laajan puutarhan ympäröimänä. Pelko kangisti Sofian jalat hänen nähdessään harmaan kivilinnan julkisivua hallitsevan suuren päätykolmion, minkä keskellä komeili sirppi ja

vasara -tunnus. Mieleen nousi Siperia, Vorkutan vankileirin puinen kaariportti ja sen lakea koristanut sama symboli. Kivilinnan sijasta tuon portin takana oli auennut puilta raivattu alue, jossa kohosi parakkeja siisteissä riveissä. Aluetta oli ympäröinyt piikkilanka-aita, jota vartiotornit olivat katkoneet säännöllisin välein. Hän oli kävellyt vankijonon etummaisena. Jalat olivat uponneet mustaan mutavelliin, kastuneet niin että askeleesta oli tullut raskas. Kun vieressä kulkenut vanha naisvanki oli pyllähtänyt kumoon lätäkköön, hän oli kumartunut kiskomaan naista ylös ja raahannut tätä kainaloista kohti porttia, jotta jono voisi jatkaa marssia.

”Vauhtia, liikettä!” käskyt olivat kaikuneet.

Sofia ravisti päätään kuin karkottaakseen muiston. Mutta oudon samanlaista uhkaa oli edessä kohoavassa lähetystön rauta-aidassa.

Kun astun portista sisään, saan unohtaa ”Kerttu Hyvärisen” oikeudet Suomen kansalaisena, Sofia pelkäsi. Siellä hänen Suomen passinsa olisi sytykkeen arvoinen.

Sofia lasi katseensa kenkiinsä. Enää askeleen mitta erotti hänet Neuvostoliiton alueesta, jossa Kerttu Hyvärinen katoaisi ja hän olisi jälleen neuvostokansalainen Sofia Tähtinen, taistelutoveri Tähti, kansanvihollisena vuonna 1931 tuomittu vakooja.

Silloin Sofia ei voinut pysähtyä ja paeta, mutta nyt hän voisi kääntyä, palata kotiin. Odottaa, mitä tuleman piti, katsoa myisivätkö neuvostoviranomaiset hänet Suomen poliisille vai eivät. Miten hän olikaan taas samassa tilanteessa, että oli valittava kahden vaihtoehdon väliltä, huonon ja vielä huonomman?

Kadulla hänet pysäyttänyt nahkatakkinen mies piti porttia raolleen, mutta kävi kärsimättömäksi. – Tuletteko nyt sisälle vai ette? mies ärähti venäjän kielellä kuin tietäen, että Sofia hallitsi sen.

Sofia astui vastentahtoisesti portista sisään.

Hän oli tehnyt valintansa, ottanut askeleen tuntemattomaan.

Etsivä käveli puiston läpi kulkevaa asfalttikujaa pääovelle. Välillä mies vilkaisi olkansa yli varmistaen, että toveri Tähti seurasi häntä. Sanaakaan ei sanottu.

Etsivä avasi suurlähetystön oven odottaen Sofian astuvan kynnyksen yli. Raskas ulko-ovi kolahti kiinni hänen takanaan. Ja samalla Sofia tunsivat vatsansa muljahtavan. Hän oli Neuvostoliitossa.

– *Dobro pozhalovat' na Rodinu!* Tervetuloa kotimaahan, mies hymyili ensimmäisen kerran, sillä hänen tehtävänsä oli täytetty.

Ulkoeteisistä johti kolme matalaa porrasta pilarien kannattelema eteishalliin. Sen päädyistä nousi purppuramatolla katettu portaikko kirkkaasti valaistuun yläkertaan. Sofia asteli rappusia kohden, mutta etsivä komensi tiukan käskyn. – *Stoi!* Seis. Tännepäin.

Mies avasi hallin sivuseinällä sijaitsevan piilo-oven, joka johti salaiseen sivusiipeen. Ero kahden maailman, paraatipuolen ja turvallisuuspalvelun hallinnoiman toimistokäytävän välillä mykisti Sofian.

– Luottamus hyvä, valvonta paras, etsivä murahti.

Pitkästä käytävästä avautui ovia kymmeneen toimistohuoneisiin, joissa puhelimet pirisivät, kirjoituskoneet naputtivat ja venäjän kieli soljui. Sofia erotti tuttuja sanoja, nuuhki ilmaa. Venäläisen limpun tuoksu, mustan teen aromit ja mahorkan raskas haju. Ne nostivat hänen mieleensä kaihon, hetkiä omasta kodista, Boriksesta ja tovereista suunnittelemassa vallankumousta, ihmeellistä tulevaisuutta.

Sofia huokaisi. Talo oli pelottava, mutta näitä tuoksujakin ja makuja hän oli kaivannut. Ne olivat hänen entinen elämänsä.

Etsivä pysähtyi, koputti oveen. Sofia tunsivat sydämensä lyövän kiihkeämmin.

– *Vhodite!* Sisään, kuului matala ääni.

Huone oli kirkkaasti valaistu ja valkoiseksi maalattu. Takaseinää peitti valtava Neuvostoliiton kartta. Sivuseinällä roikkuivat Leninin ja Stalinin tutut potretit, joita Sofia oli katsellut Neuvostoliiton virastoissa, toimistoissa, työpaikoilla, juna-asemilla, ihan kaikkialla. Uutena tauluna oli Hruštševin kuva.

Luutnantti nousi kirjoituspöytänsä takaa. Hän oli pukeutunut KGB:n vihertävään uniformuun, takin vyötärön ympäri oli kiinnitetty vyö ja miehen olkapäillä kimmelsivät epoletit.